

Облікова картка дисертації

I. Загальні відомості

Державний обліковий номер: 0823U102040

Особливі позначки: відкрита

Дата реєстрації: 28-12-2023

Статус: Наказ про видачу диплома

Реквізити наказу МОН / наказу закладу: Наказ № 0302-Зк/208 від 12.02.2024 р.

II. Відомості про здобувача

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Макарадзе Христина Зурабівна

2. Khrystyna Makaradze

Кваліфікація:

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-0578-7020

Вид дисертації: доктор філософії

Аспірантура/Докторантура: так

Шифр наукової спеціальності: 035

Назва наукової спеціальності: Філологія

Галузь / галузі знань: гуманітарні науки

Освітньо-наукова програма зі спеціальності: Філологія

Дата захисту: 26-01-2024

Спеціальність за освітою: Філологія

Місце роботи здобувача:

Код за ЄДРПОУ:

Місцезнаходження:

Форма власності:

Сфера управління:

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

III. Відомості про організацію, де відбувся захист

Шифр спеціалізованої вченої ради (разової спеціалізованої вченої ради): ID 3625

Повне найменування юридичної особи: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Код за ЄДРПОУ: 02071205

Місцезнаходження: майдан Свободи, буд. 4, Харків, Харківський р-н., 61022, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

IV. Відомості про підприємство, установу, організацію, в якій було виконано дисертацію

Повне найменування юридичної особи: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Код за ЄДРПОУ: 02071205

Місцезнаходження: майдан Свободи, буд. 4, Харків, Харківський р-н., 61022, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

V. Відомості про дисертацію

Мова дисертації: Українська

Коди тематичних рубрик: 17.01.27.19, 17.01.09, 17.07.25, 17.07.03, 17.09

Тема дисертації:

1. Ідеологічний дискурс романів Івана Багряного «Сад Гетсиманський» та «Тигролови» (літературні твори та кіноверсії, еміграція – Україна)
2. Ideological discourse of Ivan Bahrianyi's novels "The Garden of Gethsemane" and "Tiger Trappers" (literary works and film version, emigration – Ukraine)

Реферат:

1. Однією з найяскравіших постатей української літератури ХХ ст. був І. Багряний, що відверто висловлював претензії до радянського режиму. У 1993 та 1994 р. на зорі незалежності України романи І. Багряного «Тигролови» та «Сад Гетсиманський» здобули новий голос у формі кіноекранізацій Р. Синька. І названі вище твори І. Багряного, і серіал Р. Синька стали об'єктами вивчення в нашій дисертації, а розгортання ідеологічного дискурсу в них – її предметом. Методологія дискурс-аналізу дозволила нам вибудувати дисертаційне дослідження від автора до читача, звернувши особливу увагу на автобіографічні засновки до романів, письменницьку художню версію подій та героїв, а далі – на їх читацький (режисерський) варіант у формі кіноверсій. Спираючись на концепцію Т. Ван Дейка, ми розглядаємо літературні твори та їхні екранізації як висловлювання з однієї теми, тобто дискурс, який містить позамовні чинники, включає різні контексти та цільову аудиторію, враховує різницю між кіно та літературою як між видами мистецтва та

різницю між точками зору автора та читача. Дисертація складається зі вступу, п'яти розділів, висновків та списку використаних джерел. Перший розділ дисертації присвячений огляду літератури з теми. У теоретичному розділі ми розглядаємо зв'язок літератури з суспільством та її здатність бути трансмітером ідеологій. При цьому ми звертаємося до праць Р. Уоллека та О. Уоррена, М. Кольхауера, Р. Барта, К. Флада, які досліджують природу взаємодії суспільства і соціальних міфів, а також ідеологічних міфів і літератури. Відповідно до засад дискурс-аналізу, Іван Багряний як автор романів став об'єктом нашої уваги, а саме п його світоглядні принципи, зокрема політичні та релігійні погляди. Письменник засуджував радянську систему, однак із прихильністю ставився до соціалізму, вбачаючи в ньому прогресивну силу для побудови демократичного незалежного майбутнього України. Окрім того, І. Багряний був переконаний, що велика українська література потребує великої української ідейності, великої любові й ненависті, великого вогню. Він назвав усе, перераховане вище, рушійною силою, тобто підвів читача до розуміння літератури як зброї, яка бореться за допомогою сильних емоцій, національних джерел і слова. Засадами радянської ідеології, за Р. Ароном і Х. Арндт, є гіперболізована ворожість та акцент на пошуку зовнішніх та внутрішніх ворогів. У романах «Сад Гетсиманський» та «Тигролови» І. Багряного міф про вразливість системи й необхідність її захисту лежить в основі насильства, через яке система намагається очистити тил від «ворогів» та виховати у людини лояльність. Дослідивши ідеологію в романах та фільмах, робимо висновок про суттєві відмінності між обома творами, зумовлені різними історичними, ідеологічними, культурними, індивідуальними чинниками. Зокрема, романи І. Багряного зосереджені на розвінчанні радянського міфу та представленні моделі боротьби із системою. Письменник протиставляє радянській ідеології борця-гуманіста, що готовий за рідну землю та рідних людей на вбивство та смерть. Письменник орієнтується на майбутні покоління, на молодь, якій ще належить виборювати незалежність. Серіал зосереджений на відмежуванні ідеології незалежної України від радянської тоталітарної спадщини, і цим вмотивоване представлення її як дегуманізованого явища, яке частково може подолати сильний індивід, що спирається на національні та християнські цінності. Однак у фільмах Р. Синька такий індивід не може захистити себе та своїх близьких від нещадного впливу системи: вона виявляється сильнішою й руйнує усе, до чого може дотягнутися. Наукова новизна отриманих результатів обумовлюється тим, що в дисертаційній роботі: - проаналізовано романи «Сад Гетсиманський» та «Тигролови» з позиції художнього розвінчання комуністичної ідеології та втілення опозиційних до неї ідеологій; - вперше розглянуто серіал Р. Синька як читацьку версію романів І. Багряного; - вивчено динаміку прирощування і втрати сенсів від романів до серіалу. Практичне значення роботи. Прочитання романів І. Багряного в контексті ідеологічного дискурсу дозволяє глибше зрозуміти культурне, соціальне й художнє значення творчості письменника. Результати дисертаційної роботи можуть бути використані при викладанні спецкурсів і семінарів з української літератури для студентів гуманітарних спеціальностей, вчителями-філологами в їхній практичній діяльності, студентами при написанні курсових та кваліфікаційних робіт; викладачами для укладання посібників і підручників з історії української літератури ХХ століття.

2. One of the most prominent figures of Ukrainian literature of the twentieth century was I. Bahrianyi. He is a writer with a vocal civic and political position, an author who frankly expressed claims to the Soviet regime. In 1993 and 1994, at the dawn of Ukraine's independence, I. Bahrianyi's novels «The Garden of Gethsemane» and «Tiger Trappers» received a new voice in the form of film adaptation by R. Sinko. The above I. Bahrianyi's novels and the R. Sinko's series became objects of study in our PhD thesis, and the deployment of the ideological discourse in them became its subject. The discourse analysis methodology allowed us to build a Ph.D. study from the author to a reader, paying particular attention to the autobiographical foundations of novels, the literary artistic version of events and characters, and then to their reader (director) version in the form of film versions. Based on T. Van Dijk's concept, we consider literary works and their film adaptations as statements on the same topic. It means a discourse that contains extralinguistic factors, includes different contexts and target audiences, considers the difference between cinema and literature as between art forms and the difference between the views of the author and the reader. The Ph.D. thesis consists of an introduction, five chapters, conclusions, and a list of sources used. In the theoretical section, we consider the connection of literature with society and its ability to be a transmitter

of ideologies. At the same time, we turn to the R. Wellek's and A. Warren's, M. Kohlhauer's, R. Barthes's, C. Flood's papers, who explore the nature of the interaction of society and social myths, as well as ideological myths and literature. According to the principles of discourse analysis, Ivan Bahrianyi, as the author of novels, became the object of our attention, namely, his ideological principles, particularly political and religious views. The writer condemned the Soviet system but was committed to socialism, seeing it as a progressive force for building a democratic, independent future for Ukraine. In addition, I. Bahrianyi was convinced that great Ukrainian literature requires great Ukrainian ideology, love, hatred, and fire. He called everything listed above a driving force, i.e., he led the reader to understand literature as a weapon that fights with the help of strong emotions, national sources, and words. The principles of Soviet ideology, according to R. Aron and H. Arendt, are hyperbolic hostility and emphasis on the search for external and internal enemies. In the novels «The Garden of Gethsemane» and «Tiger Trappers» by I. Bahrianyi, the myth of the vulnerability of the system and the need to protect it lies at the heart of the violence through which the system tries to cleanse the rear of "enemies" and cultivate human loyalty. The link between crime and punishment is broken since prison is not a tool for correction but for breaking a person. If the literary papers demonstrate this influence through the characters' inner world, the film focuses on physical torture. Therefore, having studied the ideology in novels and films, we can conclude that both works have significant differences due to different historical, ideological, cultural, and individual factors. In particular, I. Bahrianyi's novels focus on debunking the Soviet myth and presenting a model of fighting the system. The writer opposes the Soviet ideology of a humanist fighter who is ready to kill and die for his native land and native people. The writer focuses on future generations, on young people who still have to fight for independence. The series focuses on separating the ideology of independent Ukraine from the Soviet totalitarian heritage. It motivates the presentation of the Soviet totalitarian heritage as a dehumanized phenomenon that can partially overcome a strong individual based on national and Christian values. However, in the R. Sinko's films, such an individual cannot protect himself and his loved ones from the merciless influence of the system: it turns out to be stronger and destroys everything that it can reach. The practical significance of the work. Reading the I. Bahrianyi's novels, in the context of ideological discourse, allow a deeper understanding of the cultural, social, and artistic significance of the writer's paper. The results of the PhD thesis can be used in the teaching of special courses and seminars on Ukrainian literature for students of humanitarian specialties, by teachers-philologists in their practical activities, by students in writing course and qualification works; by teachers for compiling manuals and textbooks on the history of Ukrainian literature of the twentieth century.

Державний реєстраційний номер ДіР:

Пріоритетний напрям розвитку науки і техніки: Фундаментальні наукові дослідження з найбільш важливих проблем розвитку науково-технічного, соціально-економічного, суспільно-політичного, людського потенціалу для забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства і держави

Стратегічний пріоритетний напрям інноваційної діяльності: Не застосовується

Підсумки дослідження: Нове вирішення актуального наукового завдання

Публікації:

- Макарадзе Х. Ідеологічний дискурс роману Івана Багряного та однойменного фільму Р. Синька. Південний архів. Філологічні науки : Збірник наукових праць. 2019. Випуск LXXVII. С. 26-29. DOI: 10.32999/ksu2663-2691/2019-77-5. URL: <https://pa.journal.kspu.edu/index.php/pa/article/view/141/13>
- Макарадзе Х. Радянське «правосуддя» крізь призму ідеології Івана Багряного (за романом «Сад Гетсиманський»). Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія «Філологічні науки». 2019. Випуск XVIII. С. 90-101. DOI: 10.31494/2412-933X-2019-1-8-90-101. URL: <https://philology.bdpu.org.ua/wp-content/uploads/2019/06/%D0%92%D0%B8%D0%BF%D1%83%D1%81%D0%BA18.pdf>

- Макарадзе Х. Засоби комічного як спосіб представлення ідеології автора в романі І. Багряного «Сад Гетсиманський». Актуальні питання суспільних наук та історії медицини. Спільний україно-румунський журнал. 2021. № 3 (31). С. 6–9. DOI: 10.24061/2411-6181.3.2021.290. URL: <http://e-apnsnim.bsmu.edu.ua/article/view/253516>
- Макарадзе Х. Візуальні образи: від роману І. Багряного «Тигролови» до однойменної екранізації Р. Синька. *Studia Ukrainica Posnaniensia*. 2022. Vol. X 1. S. 167–178. DOI: 10.14746/sup.2022.10.1.10. URL: <https://pressto.amu.edu.pl/index.php/sup/article/view/35926/30850/77290>
- Макарадзе Х. Мурівська концепція канону української літератури (на прикладі романів І. Багряного «Тигролови» та «Сад Гетсиманський»). Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «(Не)можливість канону: світова література / література українська» (12–13 листопада 2021 року). Харків : ХНПУ імені Г. Сковороди, 2021. С. 50–52.
- Макарадзе Х. Патріархальні цінності як точка опертя в «межовій» ситуації в романі «Сад Гетсиманський» Івана Багряного. Матеріали Міжнародної конференції «The driving force of science and trends in its development». July 14, 2023. Coventry, United Kingdom : European Scientific Platform, 2023. P. 130–131. URL: <https://previous.scientia.report/index.php/archive/issue/view/14.07.2023/55> (дата звернення 20.08.2023). DOI: 10.36074/scientia-14.07.2023
- Макарадзе Х. В'язниця як ідеологічний простір у романі «Сад Гетсиманський» І. Багряного та однойменному фільмі Р. Синька. Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції «Débats scientifiques et orientations prospectives du développement scientifique». 21 Juillet 2023. Paris, République Française, 2023. P. 116–117. URL: <https://archive.logos-science.com/index.php/conference-proceedings/issue/view/13/13> (дата звернення 20.08.2023). DOI: 10.36074/logos-21.07.2023

Наукова (науково-технічна) продукція:

Соціально-економічна спрямованість:

Охоронні документи на ОПВ:

Впровадження результатів дисертації: Впровадження не планується

Зв'язок з науковими темами:

VI. Відомості про наукового керівника/керівників (консультанта)

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Матушек Олена Юріївна

2. Olena Matushek

Кваліфікація: д.філол.н., професор, 10.01.01

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0003-3192-0013

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Код за ЄДРПОУ: 02071205

Місцезнаходження: майдан Свободи, буд. 4, Харків, Харківський р-н., 61022, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

VII. Відомості про офіційних опонентів та рецензентів

Офіційні опоненти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Просалова Віра Андріївна
2. Vira Prosalova

Кваліфікація: д. філол. н., професор, 10.01.06

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0001-8498-7719

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Донецький національний університет імені Василя Стуса

Код за ЄДРПОУ: 02070803

Місцезнаходження: вул. 600-річчя, буд. 21, Вінниця, Вінницький р-н., 21021, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Набитович Ігор Йосипович
2. Ihor Nabytovych

Кваліфікація: д.філол.н., професор, 10.01.06

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0001-9453-158X

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

Код за ЄДРПОУ: 02125438

Місцезнаходження: вул. Івана Франка, буд. 24, Дрогобич, Дрогобицький р-н., 82100, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Василенко Вадим Сергійович
2. Vadym Vasylenko

Кваліфікація: к. філол. н., 10.01.01

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0001-7685-9258

Додаткова інформація:

